

PRAESUMPCE ZAVINĚNÍ A ROZSAH NÁHRADY ŠKODY
PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKA, ZEJMÉNA SE ZŘETELEM
K NESPLNĚNÍ HOSPODÁŘSKÝCH SMLUV

ПРЕЗЮМПЦИЯ ВИНЫ И РАЗМЕР ВОЗМЕЩЕНИЯ УЩЕРБА СОГЛАСНО
ГРАЖДАНСКОМУ КОДЕКСУ, В ЧАСТНОСТИ, И В ОТНОШЕНИИ НЕ-
ВЫПОЛНЕНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ДОГОВОРОВ

PRESOMPTION DE LA CULPABILITE ET LES DOMMAGES-INTERETS
DUS CONFORMEMENT AU CODE CIVIL, NOTAMMENT EN CAS DE
L'INEXECUTION DES CONTRATS ECONOMIQUES

MARTA DOLÁKOVÁ

5. Otázka odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinnosti z hospodářských smluv je prvořadý problém československého občanského práva. Vážnost otázky spočívá v tom, že porušení této právní povinnosti je vždy signalisujícím příznakem poruchy při plnění úkolů státního plánu rozvoje národního hospodářství. Škoda způsobená porušením povinnosti z hospodářských smluv je škodou, která nepostihuje toliko poškozený podnik v jeho akumulaci, ale znesnadňuje mu i plnění jeho plánovaných úkolů a je vždy zároveň škodou způsobenou celé naší společnosti (tak na př. opožděné dodání součástek k traktorům může způsobit opožděné dodání traktorů pro potřeby naší vesnice, opožděné dodávky spotřebního zboží působí škodu nejen odběrateli, ale i spotřebitelům, kterým se zboží v důsledku toho může dostat později do rukou atd.).

Při tom dlužno mít na mysli i to, že problematiku odpovědnosti za škodu ve vztahu mezi podnikem, který škodu způsobil, a podnikem, který byl poškozen, nelze řešit jen izolovaným juristickým uvažováním a formálně logickou interpretací ustanovení zákona. Vedle výše uvedeného zřetele k zájmu obecnému, jenž může být porušením povinnosti z hospodářských smluv a tím způsobenou škodou citelně dotčen, je třeba mít na zřeteli i ekonomickou otázku lokalisace škod, totiž otázku, zda je prospěšnější zpravidla lokalisovat škody u podniku, u něhož vznikly (t. j. u poškozeného) i za cenu zkrácení jeho plánované akumulace, nebo přesouvat je na podnik, který škodu způsobil, a tím eventuálně připustit vytvoření dlouhého a případně i nepřehledného řetězu dodavatelů a sub-

dodavatelů, kteří na sebe odpovědnost za způsobenou škodu postupně přenášejí.

Řešení první je jasnější, jednodušší a praktičtější. Řešení druhé více zdůrazňuje odpovědnost za přesnost a kvalitnost výroby, používá náhrady škody jako citelné sankce za nenáležité splnění smlouvy, jeho nedostatkem je však zmíněné nebezpečí mnohonásobného přesouvání odpovědnosti a s tím spojených procesních komplikací i postupného oslabování citelnosti sankce.

Arbitrážní praxe stála do vydání vl. nař. č. 33/1955 Sb. (až na případy § 19 vl. nař. č. 37/1953 Sb., kde je výslovně stanovena objektivní odpovědnost za vzniklou škodu) na principu zavinění bez praesumpce viny, což napomáhalo lokalisaci škody v místě jejího vzniku (t. j. u podniku poškozeného), kdežto škůdce stíhala pokutami a penále. To v praxi vedlo k tomu, že poškozené podniky velmi často o náhradu škody ani u arbitráže nežádaly (sporů o náhradu škody bylo u státní arbitráže poměrně málo) a spokojily se s poměrně snadno dokazatelným požadavkem penále a pokut.

§ 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb. setrvává na principu zavinění. Stanoví však u škod vzniklých porušením závazku, jenž zajišťuje plnění plánu, praesumpci viny škůdce, což znamená, že škoda se přesouvá na podnik, jenž ji způsobil.

Na základě těchto ekonomických aspektů a úvah, které ovšem v této práci podrobně rozvádět nemůžeme, přistupujeme k řešení otázky praesumpce zavinění a rozsahu náhrady škody způsobené porušením povinnosti z hospodářských smluv.

Nejprve je třeba předeslat obecnou úvahu o úpravě odpovědnosti za vzniklou škodu v našem občanském právu.

I. KONCEPCE ODPOVĚDNOSTI ZA ZPŮSOBENOU ŠKODU V ČESKOSLOVENSKÉM OBČANSKÉM PRÁVU

Otázka úpravy odpovědnosti za škodu v našem právu je velmi živá a diskutovaná v theorii i v praxi. O tom, z jakých principů vychází úprava této odpovědnosti v občanském zákoníku, je více protichůdných názorů.

Odpovědnost za škodu se může zakládat:

1. Na zásadě odpovědnosti za škodu zaviněnou, a to tak, že

- a) důkazní břemeno, pokud jde o zavinění, jde k tíži poškozeného,
- b) důkazní břemeno, pokud jde o nevinu, jde k tíži škůdce.

2. Na zásadě objektivní odpovědnosti za výsledek bez ohledu na zavinění.

V prvním případě musí soud i arbitráž zjišťovat vinu, a škůdce odpovídá toliko za škodu zaviněnou. Není-li zákonem stanovena praesumpce viny, jde důkazní břemeno k tíži poškozeného (v pochybnostech o vině nelze uložit škůdci povinnost k náhradě škody). Stanoví-li zákon praesumpci viny, důkazní břemeno jde k tíži škůdce (v pochybnostech o vině se vina předpokládá, a ten, kdo škodu způsobil, za ni odpovídá). Toto řešení úpravy odpovědnosti za škodu s praesumpcí viny ve svých praktických důsledcích má blízko k objektivní odpovědnosti čili odpovědnosti za výsledek.

V druhém případě (t. j. při objektivní odpovědnosti) ten, kdo škodu způsobil, odpovídá za škodu bez ohledu na zavinění a může se této odpovědnosti zprostit jen tehdy, prokáže-li některý v zákoně taxative uvedený liberační důvod.

Pokud jde o úpravu této otázky v našem občanském zákoníku, není pochybnosti o tom, že spočívá na principu odpovědnosti za vinu, až na výjimky v zákoně výslovně uvedené, kdy se odpovídá bez zřetele na zavinění (na př. § 351 obč. zák.). Různost názorů je však v tom, zdali lze z našeho občanského zákoníku vyinterpretovat praesumpci viny (výslovně stanovena není) či nikoli.

Touto otázkou se zabývala vědecká konference z oboru občanského a rodinného práva, konaná VII. sekcí ČSAV ve dnech 21. a 22. května v Liblicích, která po referátu člena korespondenta ČSAV a SAV Štefana Lubyho dospěla k těmto závěrům:

„1. Z ustanovení § 337 obč. zák. nevyvozuje praxe žádnou praesumpci zavinění.

2. Z povahy věci dovozuje praxe, že při porušení smluvních závazků stíhá důkazní břemeno v otázce zavinění škůdce.

3. Pokud jde o deliktní porušení právních povinností, stíhá důkazní břímě v otázce zavinění poškozeného.

4. Theoretické vysvětlení řečeného rozvrhu důkazního břemena je velmi sporné, takže legislativní úprava ve formě praesumpcí zavinění

by byla vítána, i když potřeba takovéto úpravy pro praxi se nepocituje jako naprosto naléhavá¹⁾

Tyto závěry svědčí o tom, že otázka je skutečně velmi obtížná a je třeba se jí důkladně theoreticky zabývat. Sama konference VII. sekce ČSAV k jejímu objasnění v důsledku značné zdrženlivosti a přímo rozpačitosti výše uvedených závěrů příliš nepřispěla.

Nezbytnými předpoklady pro vznik odpovědnosti za škodu ve smyslu §§ 337 a násl. obč. zák. jsou:

1. *Vznik škody*. Škoda je určitá majetková újma poškozeného. Majetkovou újmou rozumí občanský zákoník jednak úbytek, ztenčení majetku, jednak znemožnění předpokládaného, pravděpodobného majetkového prospěchu. Pod pojem škody se tedy zahrnuje škoda skutečná a to, co poškozenému ušlo.

2. *Vznik škody způsobem v zákoně předvídaným*. Poškození právního statku musí být *bezprávné*, t. j. takové, že se přičítá nějakému právnímu zákazu nebo příkazu.

3. *Příčinná souvislost* mezi škodou a skutečností, s níž právo spojuje odpovědnost za způsobenou škodu. Tato skutečnost pak může být:

- a) lidské chování aa) zaviněné
bb) bez zřetele na zavinění
- b) událost aa) bez zřetele na zavinění
bb) k níž dal někdo zaviněně podnět.

O kausálním nexu mluvíme tehdy, jestliže určitá skutečnost (chování či událost) je příčinou vzniku škody jako výsledku. Škoda však obvykle nevzniká jako důsledek pouze jedné skutečnosti, nýbrž v důsledku spolupůsobení řady příčin. Kausální nexus tu bude mezi škodou a tou skutečností, která byla hlavní příčinou vzniku škody jako výsledku.²⁾

4. Většinou však odpovědnost za škodu vznikne jen tehdy, přistoupí-li k uvedeným třem předpokladům ještě zavinění, které spočívá v úmyslu nebo v nedbalosti.

Platná právní úprava vychází tedy z dvojí koncepce odpovědnosti za škodu, a to:

¹⁾ *Právník* č. 6/1954, str. 392.

²⁾ Podrobněji o tom viz Matreev: *Vina v sovětském občanském právu*, str. 51 a násl.

A. odpovědnost za škodu, která je v příčinné závislosti na chování škůdce za předpokladu jeho úmyslu nebo nedbalosti (§§ 337 — 338 o. z.), t. j. odpovědnost za škodu zaviněnou, což je pravidlem,

B. odpovědnost za škodu, která je v příčinné závislosti

- a) na chování škůdce bez zřetele na jeho zavinění (§ 347 o. z.),
- b) na chování člověka, za něž právo ukládá odpovědnost někomu jinému bez zřetele na jeho vlastní zavinění (§ 344, částečně 345 o. z.),
- c) na nějaké události, za kterou právo ukládá někomu odpovědnost (§ 351 o. z.).

Ad A) Typický případ odpovědnosti za škodu zaviněnou je upraven v § 337 obč. zák., jenž praví: „Kdo úmyslně nebo z nedbalosti poškodí jiného porušením závazku nebo jiné právní povinnosti, je povinen škodu nahradit.“ Předpokladem odpovědnosti za škodu, je v tomto případě 1. vznik škody, 2. kausální nexus mezi škodou a lidským chováním, jimž byl porušen závazek nebo jiná právní povinnost, 3. zavinění — t. j. úmysl nebo nedbalost.

Pokud jde o kausální nexus v souvislosti s otázkou zavinění při odpovědnosti za škodu podle § 337 obč. zák. resp. podle § 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb., vyskytly se v arbitrážní praxi různé pochybnosti v souvislosti se škodou způsobenou zaviněním subdodavatelovým. Při plnění hospodářské smlouvy subdodavatel A dodal dodavateli B suroviny se skrytou vadou, kterou B nemohl ani při kvalitativní přejímce ani při zpracování seznat, byť i zachoval náležitou opatrnost. Dodavatel B zpracoval tyto suroviny a dodal výrobek odběrateli C. Následkem vadnosti surovin byl vadný i výrobek a odběrateli C vznikla proto škoda.

Je otázkou, zda nárok z odpovědnosti za škodu podle § 337 obč. zák., resp. § 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb. zakládá toliko porušení závazku vůči poškozenému, nebo zda poškozenému vzniká tento nárok také v důsledku porušení závazku vůči někomu jinému; zda tedy odběratel C může uplatňovat nárok z titulu náhrady škody jen vůči dodavateli B, který se pak může hojit na subdodavatele A, nebo zda odběratel C může nastupovat přímo na subdodavatele A. Podle našeho názoru je správná alternativa druhá, t. zn., že odběratel C může nastupovat přímo na subdodavatele A. Subdodavatel A porušil totiž svůj smluvní závazek vůči B dodat bezvadné výrobky, a v důsledku toho vznikla odběrateli C škoda. Tato skutečnost je hlavní příčinou vzniku škody. V daném případě škoda vznikla proto a jen proto, že A dodal špatné suroviny. Nic na věci nemění, že je zpracoval B.

Ten totiž, nemohl-li vadnost ani při náležité opatrnosti poznat, svým chováním škodu nezavinil. Činnost B je tedy, s hlediska vzniku škody, pouze vedlejší okolností a hlavní příčinou škody bylo jednání A. Nelze tu však se strany B spatřovat ani zavinění, což by bylo dalším předpokladem jeho odpovědnosti za škodu, nýbrž škodu zavinil A. To vše svědčí o tom, že odpovědnost za škodu způsobenou C-ovi jde k tíži A. Formulace § 377 obč. zák. tomu nikterak nebrání. Podle § 337 obč. zák. není k odpovědnosti za škodu třeba, aby škůdce a poškozený byli spolu před vznikem v nějakém právním poměru. Odpovědnost za škodu vzniká porušením závazku, při čemž je lhostejno, zda jde o závazek vůči poškozenému či vůči někomu jinému. Při nejmenším však lze podřadit jednání A vzhledem k poškozenému pod porušení jiné právní povinnosti. Nelze přistoupit na stanovisko někdy zastávané, že porušením právní povinnosti podle § 337 obč. zák. lze rozumět toliko porušení nějaké povinnosti uložené obecně závaznou normou. To je interpretace, která se opírá leda o důvodovou zprávu, ale která nemá oporu v dikci zákona.

Ještě jasněji to vyplývá z § 39 vl. nař. č. 33/1953 Sb., kde se praví: „strana, která porušením závazku, jenž zajišťuje plnění plánu, poškodí jiného, je povinna škodu nahradit...“.

V případě, že by šlo o zavinění také se strany B a tím by tento škodu spoluzavinil, bylo by pak správné věc posoudit podle § 340 obč. zák.

Toto řešení v obou uvedených případech je vhodné i s hlediska procesní ekonomie. Arbitráž by nemusela řešit takové případy někdy řadou regresních sporů, nýbrž by je mohla řešit najednou, a to by umožnilo také lepší posouzení účasti odpovědných osob na škodě a míru jejich zavinění.

Z ostatních případů zaviněné škody upravených v občanském zákoně se může při plnění hospodářských smluv vyskytnout také šikanosní výkon práva. Může se tak stát, dodá-li na př. dodavatel výrobky (zejména je-li v prodlení) v době, kdy odběratel má přeplněné sklady a nemůže výrobky uskladnit, ač je dodavatel mohl nebo dokonce měl dodat dříve. V tomto případě bude třeba věc posoudit s hlediska § 338 odst. 2 obč. zák. Dva předpoklady odpovědnosti tu budou stejné jako v případě § 337 obč. zák., t. zn. škoda a kauzální nexus mezi škodou a určitým lidským chováním. Rozdíl je však v tom, že tu ke vzniku škody nedochází v důsledku lidského chování, jímž byl porušen závazek či právní povinnost, nýbrž v důsledku lidského chování, jímž bylo vykonáváno právo. Vzhledem k tomu, že jde o výkon práva, odpovědnost za škodu tu vznikne jen

tehdy, jde-li o zavinění kvalifikované. Nestačí tu tedy obyčejný úmysl a dokonce ne nedbalost, nýbrž musí jít o *záměrný* výkon práva za účelem poškození.

§ 338 odst. 1 obč. zák. při plnění hospodářských smluv celkem nepřichází v úvahu.

I další případy odpovědnosti za škodu, upravené v občanském zákoníku, spočívají (až na §§ 351, 344 a částečně 345) vesměs na principu zavinění. Z formulace § 81 o. z. by se mohlo zdát, že spočívá na principu odpovědnosti za výsledek. Jde tu však o objektivní odpovědnost soutěžitele jen zdánlivě, a to v tom smyslu, že jsou-li dány ostatní předpoklady — soud tu nemusí zjišťovat zavinění. V těchto případech totiž už ve faktu soutěže samé lze spatřovat zavinění, a proto občanský zákon tu může zavinění předpokládat. Dalo by se říci, že stanoví nevyvratitelnou praesumpci viny se strany soutěžitele.

V § 350 o. z. pak je stanovena vyvratitelná domněnka zavinění v neprospěch toho, či je věc nebo komu slouží.

(Ad B)

a) Pokud jde o odpovědnost za škodu, která je v příčinné závislosti na chování škůdce bez zřetele na jeho zavinění, přichází v úvahu jen § 347 o. z. in fine. Osoby uvedené v § 347 o. z. nemají deliktní způsobilost a nelze u nich hovořit o zavinění v právním smyslu, přesto za předpokladů uvedených v cit. ustanovení se lze na nich domáhat náhrady škody.

b) K případům odpovědnosti za škodu, která je v příčinné závislosti na chování člověka, za něž právo ukládá odpovědnost někomu jinému, bez zřetele na jeho vlastní zavinění, patří případy upravené v §§ 344 a částečně 345 obč. zák., pokud jde o osobu nezdatnou.

c) Odpovědnost za škodu, která je v příčinné závislosti na nějaké události, za kterou právo ukládá někomu odpovědnost, je upravena v § 351 obč. zák. (odpovědnost při provozu zvláště nebezpečném). (Objektivní odpovědnost podle § 19 vl. nař. č. 37/1953 Sb. byla zrušena a nahrazena principem zavinění s praesumpcí viny škůdce podle § 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb.)

Případy uvedené v bodě A jsou typické. Naše občanské právo stojí v zásadě na principu odpovědnosti za škodu zaviněnou.

V případech uvedených pod B) jde o objektivní odpovědnost za výsledek. Soud tu tedy vůbec nemusí zkoumat zavinění. Tyto případy uvedené pod B) jsou anomální a vyskytují se jen tam, kde zákon z důvodu zvýšené

ho zájmu na ochraně poškozeného tak výslovně ustanovuje (na př. § 351 obč. zák.). Nelze tedy tato ustanovení vykládat extensivně ani používat je per analogiam a vztahovat je na skutkové podstaty podobné.

VÝZNAM PRAESUMPCE VINY

O významu praesumpce viny pro ekonomickou otázku lokalisace škod u hospodářských smluv byl podán výklad již výše. Praesumpce viny u hospodářských smluv má také důležitý význam mobilisační v tom smyslu, aby se dodavatel snažil učinit vše pro odvrácení škody.

Kromě toho má praesumpce viny důležitý význam procesní.

Výše uvedená úprava odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku, která spočívá v zásadě na principu odpovědnosti za vinu, vyvolává v praxi některé obtíže a pochybnosti.

Důkazní povinnost je v důsledku principu materiální pravdy uložena v procesním řízení jak účastníkům, tak soudu, při tom především každému z účastníků co do skutkových tvrzení jimi přednesených. Na tuto důkazní povinnost navazuje důkazní břemeno, t. j. snášení následků nedokázání, resp. nedostatečného dokázání vlastních skutkových tvrzení.³⁾

Žaluje-li tedy poškozený z titulu zaviněné škody, musí zavinění, t. j. úmysl nebo nedbalost škůdce, dokázat. Psychický stav škůdce je možno zjistit ovšem jen z vnějších okolností, podle kterých lze na základě obecných zkušeností soudit o zavinění. Tyto okolnosti však, které jsou na straně škůdce, jsou obtížně přístupné poškozenému, který má zavinění onoho dokazovat. Zejména je tomu tak, půjde-li o dokazování zavinění při činnosti, která vyžaduje náležitých odborných znalostí, jichž poškozený nemá. Dále může škůdce vzhledem k tomu, že má bližší vztah k okolnostem svědčícím o jeho zavinění, je zaretušovat, případně je učinit poškozenému nedostupnými. Je-li přesto uložena důkazní povinnost poškozenému, může to způsobit jeho t. zv. „důkazovou nouzi“, která může vést k tomu, že poškozený proto, že nemá možnost dokázat zavinění škůdce, přijde případně o svůj nárok.⁴⁾

Tyto důvody i praktické obtíže plynoucí z důkazové nouze způsobily, že se u nás volá po zákonné úpravě praesumpce viny a že někteří theoretičtí pracovníci se tuto praesumpci snaží násilně vyinterpretovat ze znění §§ 337 a násl. obč. zák.

³⁾ Srv. Boura: *Důkazní řízení*, str. 19 a násl.

⁴⁾ Srv. Luby: *Důkaz a praesumpce zavinění při náhradě škody*, Právní obzor č. 7/1954, str. 478—479.

Jaký má význam, je-li v zákoně stanovena praesumpce viny?

Na důkazní povinnosti praesumpce viny nic nemění. Mění se ovšem důkazní břemeno, a to tak, že se přesouvá z poškozeného na škůdce. To znamená, že v pochybnostech nese následky nedostatečného dokázání skutkových tvrzení škůdce a nikoli poškozený. V tomto případě tedy, nedokáže-li se bezpečně nevina škůdcova, vychází soud z domněnky (praesumpce) viny škůdce.

Z toho plyne, že praesumpce viny nikterak nemění princip odpovědnosti za vinu v objektivní odpovědnost za škodu bez ohledu na zavinění. Ani v tomto případě nestačí pouhé zjištění kauzálního nexu mezi škodou a chováním někoho, nýbrž je třeba zjišťovat i zavinění škůdce. Význam praesumpce viny je však v tom, že důkazní břemeno jde k tíži škůdce, to znamená, zůstanou-li pochybnosti o vině, škůdce bude odsouzen k náhradě škody.

III. ÚPRAVA SOVĚTSKÁ A NĚKTERÝCH LIDOVÝCH DEMOKRACIÍ

Formulace GK RSFSR ve věci odpovědnosti za škodu se podstatně liší od její úpravy naším občanským právem. Podle čl. 403 GK „ten, kdo způsobil škodu osobě nebo majetku druhého, je povinen způsobenou škodu nahradit“, ledaže prokáže některý z liberačních důvodů v cit. čl. uvedených, t. zn., „že nemohl škodu odvrátit nebo že byl oprávněn škodu způsobit nebo že škoda vznikla v důsledku úmyslu nebo hrubé nedbalosti samého poškozeného“. Z toho by se zdálo, že tu stačí ke vzniku odpovědnosti za škodu dva předpoklady, a to 1. vzniklá škoda, 2. kauzální nexus mezi chováním někoho a škodou a nevyžaduje se zkoumání prvku třetího, totiž zavinění. Sovětská věda občanského práva však nicméně konstantně interpretuje čl. 403 GK RSFSR v tom smyslu, že i tu se vyžaduje škůdcovo zavinění, a velmi ostře kritizuje autory, kteří by chtěli slovním výkladem čl. 403 GK RSFSR požadavek viny popírat a konstruovat tu objektivní odpovědnost. Podobně rozhoduje i sovětská judikatura.⁵⁾

⁵⁾ Srov. Flejšic: *Objazatelstva iz pričinenija vreda i iz neosnovatel'nogo obogaščenija*, str. 73 a násl. Výjimkou z pravidla čl. 403 GK RSFSR je čl. 404 GK RSFSR, jenž ukládá (podobně jako náš § 351 o. z.) objektivní odpovědnost za škodu osobám a podnikům, jejichž činnost je spojena se zvýšeným nebezpečím pro okolí. Tu tedy na rozdíl od čl. 403 GK RSFSR stačí ke vzniku odpovědnosti za škodu příčinná souvislost mezi událostí uvedenou v čl. 404 GK a škodou, ledaže ten, kdo za ni nese odpovědnost, by prokázal v cit. článku uvedené liberační důvody.

Na principu viny stojí i bulharské občanské právo, které vinu praesumuje. Čl. 45 odst. 2 bulharského zákona o závazcích a smlouvách z r. 1950 stanoví, že ve všech případech nedovoleného způsobení škody se zavinění až do opaku praesumuje. Bulharský soud se tedy otázkou důkazu zavinění zabývat musí, ovšem zavinění předpokládá, ledaže by byl dokázán opak. Půjde tu tedy o exkulpaci se škůdcovy strany.

Na principu viny (a patrně i její praesumpce) stojí i osnova nového polského o. z., jejíž čl. 729 praví: „Kdo způsobil druhému škodu, je povinen ji nahradit, ledaže škoda nevznikla jeho vinou.“

IV. OTÁZKA PRAESUMPCE VINY V NAŠEM PRÁVU

Odpovědnost za škodu způsobenou porušením závazku, jenž zajišťuje plnění plánu, je upravena bez výjimky na principu viny s praesumpcí viny škůdce (srov. § 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb.). Občanský zákoník stanoví praesumpci viny jen v § 350 pro případy odpovědnosti za škodu způsobenou věcí, jinak praesumpci viny nezná. Stojí zásadně na principu odpovědnosti za vinu (bez praesumpce) a výjimečně na principu objektivní odpovědnosti.

Znění § 337 a násl. občanského zákona nechává beze vší pochybnosti, že se jako podmínka vzniku odpovědnosti za škodu vyžaduje i zavinění. Žalobce — poškozený — má tedy podle platných procesních zásad důkazní povinnost co do svých tvrzení, pokud jde o vznik a výši škody, o příčinnou závislost a o zavinění a také k jeho tíži jde důkazní břemeno. To plyne jasně také z porovnání na př. s ustanovením §§ 350 a 351 obč. zák. V odst. 1 § 350 obč. zák. se praví: „Za škodu způsobenou věcí odpovídá ten, čí věc je nebo komu slouží, ledaže dbal potřebné péče o její opatrování nebo o dohled na ni.“ Tu je tedy o přesunutí důkazního břemene na škůdce ustanoveno výslovně jako o výjimce z obecně platných zásad. Jinak v důsledku toho, že praesumpce viny není stanovena ani v § 337 obč. zák. ani jinde, nedokáže-li poškozený, resp. nezjistí-li soud zavinění škůdce, nemůže mít žalobce úspěch a soud musí jeho návrh zamítnout. Nebyla tu tudíž dokázána jedna z podmínek vzniku odpovědnosti za škodu vyžadovanou zákonem. Vyskytly se však také názory, z důvodů výše již uvedených, které chtějí úpravě náhrady škody občanským zákoníkem imputovat praesumpci viny. Zejména tak činí Blažke ve své knize „Náhrada škody v novém čs. právu“. Blažke tu připouští, že u deliktních škod nelze o praesumpci viny mluvit, snaží se ji však vyinterpreto-

vat u kontraktních škod. „Mezi porušením abstraktní povinnosti a mezi porušením kontraktního závazku, o nichž mluví první věta § 337 obč. zák. jedním dechem, je podle našeho názoru závažný rozdíl.“⁶⁾ — říká Blažke — a dále, pokud jde o kontraktní škody, tvrdí, že „nedbalost je dána již tím, že dlužník neplnil (náležitě), že se octl v prodlení.“⁶⁾ Jinde opět: „U škod kontraktních záležitostí nedbalost požadovaná v § 357 obč. zák. k založení závazku k náhradě škody již ve faktu nesplnění závazku (nenáležitého splnění závazku), pokud se nedokáže, že toto nesplnění (nenáležité splnění) vyplynulo z okolnosti na dlužníkově vůli nezávislých, t. j. nezaviněné.“

Taková autorova tvrzení jsou ovšem spíše úvahy de lege ferenda, ve znění obč. zák. však nemají oporu. Interpretace je přípustná k vyplnění mezery nebo nejasnosti zákona nebo určení správného smyslu díkce zákona, jsou-li různé možnosti výkladu; interpretace contra legem, proti jasnému znění zákona ovšem přípustná není. Interpretace nemůže měnit jasný smysl zákona. § 337 obč. zák. mluví výslovně o porušení závazku, t. j. smluvního závazku, a mluví o tom jedním dechem — jak to poznamenává i Blažke — s porušením jiných právních povinností (t. j. zejména deliktních škod). Je-li tomu tak, není ovšem důvodu, aby interpretace rozdělovala to, co zákonodárce spojil a upravil stejným způsobem. Jak správně poznamenává Luby, „zákon nepočítá s rozdílem co do jednotlivých prvků skutkové podstaty a není příčiny rozeznávat mezi tím, jak má uplatnit poškozený na jedné straně takové skutkové okolnosti jako je samo porušení, vznik škody, příčinná souvislost, a na druhé straně takovou skutkovou okolnost, jako je zavinění. Avšak je celkem zřejmé, že tím méně možno založit na tomto předpisu nějaké rozeznávání mezi porušením závazku a porušením jiných právních povinností.“⁷⁾ V obou případech stejně vyžaduje zákon ke vzniku odpovědnosti zavinění a je na poškozeném, aby úmysl či nedbalost škůdce dokázal. V zákoně nemá nikde opory Blažkeho tvrzení o přesunutí důkazního břemene, že totiž dlužník musí dokazovat svou nevinu. Blažke tvrdí, že již samo prodlení je vinou. Pak ovšem spojuje s prodlením jiné právní následky, nežli sám zákon. Občanský zákon rozeznává prodlení a zaviněné prodlení. Některé sankce jsou spojeny se samým faktem prodlení (na př. § 254 o. z.),

⁶⁾ Blažke: *Náhrada škody v novém čs. právu*, Orbis 1954, str. 109 a 110—111.

⁷⁾ Viz Luby, cit. čl. v *Právním obzoru*, str. 483.

jiné však (na př. 253 o. z.) nastupují teprve tehdy, zavinil-li dlužník toto prodlení, tedy jen v případě zaviněného prodlení. To znamená, že důkazní břemeno dokonce i v těchto případech zaviněného prodlení jde k tíži věřitele.

Pokud jde o uplatnění náhrady škody, předpisy o prodlení nemají zvláštního ustanovení, nýbrž odkazují a navazují na §§ 337 a násl. obč. zák.

Nelze tedy souhlasit s Blažkem v tom, že by pro kontraktní škody bylo možno vyinterpretovat ze znění občanského zákoníka praesumpci viny. Blažke dovozuje, že u kontraktních škod *záleží* nedbalost již ve faktu nesplnění smlouvy. Toto tvrzení není přesné ani s jeho stanoviska. Jak by mohla nedbalost *záležet* v nesplnění smlouvy, když se tato nedbalost (zavinění) nanejdříve předpokládá a vyvozuje z faktu nesplnění smlouvy. Vždyť Blažke sám připouští důkaz opaku — exkulpaci, t. zn. důkaz, že nesplnění smlouvy se nestalo z nedbalosti. Je-li tedy možný důkaz o tom, že nesplnění není následkem nedbalosti, nelze tvrdit obecně, že nedbalost *záleží* v nesplnění smlouvy. Lze tu nedbalost nanejdříve předpokládat až do vyvrácení této domněnky. Blažke tedy odůvodňuje praesumpci viny praesumpcí. Ze samého faktu nesplnění smlouvy nelze tedy vyvodit obecnou praesumpci viny při kontraktních škodách. Zavinění toho, kdo smlouvu nesplnil, bude muset soud zjišťovat. Správné jádro Blažkeho myšlenky je ovšem v tom, že samo nesplnění smlouvy bude pro soud jedním ze symptomů, které ukazují určitou pravděpodobnost, že škoda byla se strany dlužníka zaviněna. Ovšem nesplnění samo o sobě nelze považovat za dostatečný důkaz o vině. Skutečnost nesplnění však může po náležitém zhodnocení se zřetelem ke všem okolnostem, za kterých k ní došlo, vést k závěru o zavinění.

Lze tedy shrnout tak, že praesumpce viny v našem právu obecně stanovena není ani při deliktů, ani při kontraktní škodě. Ani případy t. zv. odpovědnosti za výsledek, o kterých jsme hovořili v části první (ad I B), nejsou praesumpcí viny. Vina se tam *nepraesumuje*, nýbrž zákon tu někomu ukládá odpovědnost za škodu *bez zřetele na zavinění*. Pokud jde o posouzení dostatečnosti důkazů, je dáno na uvážení soudu, resp. arbitráži.

U hospodářských smluv platila do vydání vl. nař. č. 33/1955 Sb. dvojí úprava. U škod vzniklých v důsledku vadné dodávky podle vl. nař. č. 37/1953 Sb. byla stanovena v § 19 cit. vl. nař. objektivní odpovědnost bez zřetele na zavinění. V ostatních případech platila obecná úprava podle

§§ 337 a násl. obč. zák. VI. nař. č. 33/1955 Sb. sjednotilo odpovědnost za porušení závazků z hospodářské smlouvy na principu zavinění, při čemž stanovilo ve svém § 39 praesumpci viny škůdce. Jinak zůstávají v platnosti ustanovení občanského zákoníka. Odpovědnost za škodu vzniklou porušením povinnosti z hospodářských smluv spočívá tedy vesměs na principu viny s domněnkou viny škůdce.

V. PERSPEKTIVA DE LEGE FERENDA

Otázkou je, pokud jde o úpravu náhrady škod občanským zákoníkem, zda se má zachovat dosavadní stav

nebo vytvořit praesumpce viny, resp. vůbec upustit od respektování viny na způsobené škodě a upravit povinnost k náhradě škody na základě objektivní odpovědnosti za škodu.

V socialistickém právu, které je ovládáno zásadou materiální pravdy, kde soud není omezen jen na přednes účastníků, kde důkazní povinnost mají soud i oba účastníci a kde platí zásada volného hodnocení důkazu, nelze ani při dané úpravě předpokládat, že by důkazová nouze mohla vést k maření nároku poškozeného na náhradu škody.⁸⁾ Proto se domnívám, že požadavek všeobecné praesumpce viny není zvláště naléhavý ani u kontraktních škod a praxi dává nynější úprava dostatečnou možnost pružné interpretace.

Pokud by se v budoucnosti stala nová legislativní úprava této otázky aktuální, domnívám se, že by bylo už i s hlediska přibližování sovětskému vzoru správné zavést obecně praesumpci viny škůdce.

U hospodářských smluv byla tato otázka — jak výše uvedeno — rozřešena vl. nař. č. 33/1955 Sb., jež stanovilo praesumpci viny škůdce. Toto řešení bylo pro hospodářské smlouvy, kde situace je do jisté míry odlišná než u odpovědnosti za škodu mezi občany — nutné a správné jak s hlediska theoretického, tak i s hlediska ekonomické otázky lokalisace škod.

Praktický problém byl tu totiž — jak bylo uvedeno na začátku — v tom, zda je správné, aby se škody vzniklé socialistickému národnímu hospodářství evidovaly v místě jejich vzniku, tam, kde se projeví, anebo aby se přenášely pomocí kausálního nexu řetězovitě až na původce, to zn., aby se promítly případně až po prvovýrobu. Podle zastánců theorie lokalisace ztrát je s hlediska jednotnosti evidence správné, aby se škoda projevila vždy v evi-

⁸⁾ Srov. Luby v cit. článku, str. 489.

denci organisace, kde se vyskytla. Přenáší-li se totiž škoda řetězovitě na prapůvodce, nelze ji už evidenčně dobře zachytit, jelikož se skresluje tím, že se na př. v důsledku spoluviny a příp. jiných okolností neprojeví v celé šíři, ale rozparceluje se mezi řadou dodavatelů a subdodavatelů. Takovéto lokalisaci škody v místě vzniku napomáhal právní režim na principu odpovědnosti za vinu bez praesumpce viny platný (až na případy § 19 vl. nař. č. 37/1953 Sb.) do vydání vl. nař. č. 33/1955 Sb. Takovéto řešení lokalisace škody ovšem není ve shodě se zásadami chozrasčotu a brání možnosti účinné kontroly práce socialistických organizací.

U hospodářských smluv je pro zvýšení odpovědnosti dodavatele a utužení smluvní disciplíny vhodná úprava náhrady škody na základě praesumpce viny, t. zn., že důkazní břemeno — pokud jde o exkulpační důvody — tíží dodavatele. To je u hospodářských smluv na místě již i vzhledem k úpravě penále, což je vlastně paušalisovanou náhradou škody, a od jehož placení, neliberuje ani vis major. Dále je to správné vzhledem k vázanosti hospodářských smluv na státní plán rozvoje národního hospodářství, neboť nesplnění, resp. nenáležité splnění hospodářských smluv je současně i neplněním státního plánu. Neplnění státního plánu je však věcí tak závažnou, že je tu na místě praesumpce zavinění u dodavatele. Je tomu tak tím spíše, že splnění hospodářských smluv a tím i plánu je u subjektů hospodářských smluv materiálně náležitě zabezpečováno a neplnění je většinou signálem nějakého nežádoucího stavu u dodavatele, a tudíž zavinění dodavatele bude možno většinou předpokládat již ze samého fakta nesplnění hospodářské smlouvy.

Tato hlediska a mobilizační význam praesumpce viny škůdce pro dodavatele z hospodářských smluv převažují nad možnou nevýhodou této úpravy, pokud jde o řetězovité přenášení škody.

Je možno konečně uvítat, že vl. nař. č. 33/1955 Sb. sjednotilo dosavadní dvojí režim odpovědnosti za škodu u hospodářských smluv.

VII. ROZSAH NÁHRADY ŠKODY PŘI NESPLNĚNÍ HOSPODÁŘSKÝCH SMLUV

A. Škoda se podle § 354 obč. zák. nahrazuje a) uvedením v předešlý stav (naturální restituce) plus v penězích to, co případně ušlo, b) peněžitou náhradou jako ekvivalent škody skutečné (pecuniární restituce) plus to, co případně ušlo. Ve smyslu cit. ustanovení nahrazuje se tedy nejen škoda skutečná, nýbrž i to, co poškozením ušlo.

B. U hospodářských smluv může naturální restituce přijít v úvahu zřídka. Spíše bude praktický tento způsob náhrady škody mezi socialistickými organizacemi při škodě vzniklé z mimosmluvního porušení práva. U hospodářských smluv se všeobecně nahrazuje formou pecuniární restituce. U hospodářských smluv ovšem tato náhrada má jiný smysl, nežli u občanů. Smysl náhrady škody u osob fyzických je v tom, že poškozený si může za peněžní ekvivalent obstarat prospěch odpovídající utrpěné škodě, čímž se odstraní majetková újma způsobená poškozenému. U hospodářských smluv to nepřichází v úvahu. Vzhledem na vázanost těchto smluv na plán materiálně technického zásobování není možné, aby si odběratel obstaral za peněžní ekvivalent to, co se nevyrobilo. Škoda skutečná způsobená neplněním hospodářských smluv znamená totiž, že se neplní řádně plán výroby. Náhrada škody je v těchto případech — podobně jako penále — určitou formou majetkové sankce za porušení plánovací a smluvní disciplíny. Náhrada škody mezi socialistickými organizacemi má charakter ekvivalentu tehdy, spočívá-li škoda v úbytku na finančních prostředcích poškozeného.

Problémem u hospodářských smluv však bylo:

1. zda se nahrazuje jenom škoda skutečná nebo zda také to, co poškozenému ušlo;

2. dále zda se penále započítává do náhrady škody nebo ne.

Ad 1. Vzhledem k tomu, že rozsah náhrady škody nebyl pro hospodářské smlouvy upraven speciálními předpisy, platí tu obecná ustanovení občanského zákona obsažená v §§ 337 a násl. Podle § 354 — jak již bylo řečeno — se nahrazuje také to, co poškozenému ušlo. Pokud jde o náhradu škody u občanů, nemohou o tom vzniknout žádné pochybnosti. Arbitrážní praxe však do nedávné minulosti jednoznačně přisuzovala pouze náhradu škody skutečné. Tato praxe neměla v zákoně oporu a spíše je v souladu s požadavkem chozrasčotu, aby se přisuzoval i ušlý prospěch.⁹⁾

Ad 2. Pokud jde o započtení penále či pokut do náhrady škody, arbitrážní praxe se jednoznačně ustálila v tom smyslu, že započítává penále a pokuty do náhrady škody.

Tato praxe byla až do vydání vl. nař. č. 33/1955 Sb. velmi sporná. § 39 cit. vl. nař. však tyto spory vyřešil, když stanovil, že „škoda se hradí jen pokud není kryta majetkovými sankcemi“.

⁹⁾ Srv. Matveev: *Vina v sovětskom graždanskom prave*, str. 48, pozn. 1.

Pro stanovení výše škody je dále velmi významné ustanovení poslední věty § 39 cit. vl. nař., kde se praví, že „při stanovení výše náhrady škody se přihlíží i k tomu, zda poškozený učinil vše potřebné ke zmenšení nebo odvrácení škody“.

Toto ustanovení dává arbitráži právo, aby při stanovení výše náhrady přihlédla i k tomu, zda poškozený učinil vše potřebné ke zmenšení či odvrácení škody. Tu tedy jde vl. n. č. 33/1955 Sb. nad občanský zákoník (srv. § 348 o. z.) a připouští redukci náhrady škody nejen v případě, kdy poškozený škodu spoluzavinil, nýbrž i v případě, kdy poškozený — ač škodu spolunezavinil — neučinil vše potřebné k jejímu odvrácení nebo zmenšení. S theoretického hlediska dlužno zdůraznit, že tu nejde o stanovení *povinnosti* nahradit škodu, nýbrž jen o stanovení *výše* náhrady.

V ustanovení § 39 věta poslední cit. nař. tedy nejde o exkulpaci, nýbrž jen o zjištění skutečností, které mají vliv na určení výše náhrady. Skutečnosti uvedené v § 39 věta poslední cit. nař. mohou být ovšem *zároveň* exkulpačními důvody, které pak arbitráž volně posoudí podle § 39 věta první cit. nař. při rozhodování o *povinnosti* nahradit škodu.

Ustanovení poslední věty § 39 vl. nař. č. 33/1955 Sb. je normativním vyjádřením společného zájmu socialistických organizací na odvrácení škod, které by mohly národnímu hospodářství vzniknout, a o uzákonění povinnosti poškozeného všemožně se přičinit o prevenci, resp. zmenšení škody.

C) Závěrem v rámci výkladu o rozsahu náhrady škody je třeba se zmínit o tom, zdali může použít také arbitráž zmiřovacího práva daného v § 358 obč. zák. při stanovení výše škody způsobené nesplněním hospodářských smluv. V § 358 obč. zák. se stanoví, že v případech hodných zvláštního zřetelem může soud náhradu škody přiměřeně snížit; při tom přihlédne zejména k poměrům stran, k významu škody a její náhrady, k osobním vlastnostem škůdce, jakož i k povaze a míře zavinění. Náhradu škody nelze takto snížit, jde-li o škodu způsobenou úmyslně a nikoli v krajní nouzi.

Domnívám se, že ačkoli se cit. ustanovení zmiňuje výslovně jen o soudu, není důvodu, proč by arbitráž tohoto práva také nemohla použít analogicky. Speciální ustanovení o tom v předpisech o hospodářských smlouvách dáno není a platí tu tedy — jako konečně u náhrady škody vůbec — podpůrné předpisy občanského zákona. Je tomu tak tím spíše,

že pokud jde o penále, arbitráži toto právo výslovně přiznává i speciální předpis. (§ 22 vyhl. č. 57/1953 Ú. l. pokud jde o právo arbitráže snížit majetkové sankce, vl. nařízením č. 33/1955 Sb. zrušen nebyl.) Soudím tedy, že arbitráž po přihlédnutí k okolnostem stanoveným v § 358 obč. zák. může náhradu škody způsobenou nesplněním, resp. nenáležitým splněním hospodářských smluv přiměřeně snížit.

Závěrem tedy lze shrnout v tom smyslu, že úprava odpovědnosti za škodu v našem občanském zákoníku spočívá všeobecně na principu zavinění. Všeobecná praesumpce viny je stanovena vládním nařízením č. 33/1955 Sb. jen pro vznik škody porušením závazku, jímž se zajišťuje plnění plánu, nikoli pro ostatní případy vzniku škod. U kontraktních škod podle §§ 337 a násl. o. z. ovšem skutečnost nesplnění smlouvy může být symptomem, z kterého lze spolu s objektivním posouzením všech okolností soudit na zavinění.

РЕЗЮМЕ

I. Концепция ответственности за причиненный ущерб в чехословацком праве.

Две концепции:

A. Ответственность за ущерб, находящийся в причинной зависимости от поведения лица, причинившего ущерб, при наличии его умысла или неосторожности (типичный пример § 337 ГК);

Б. ответственность за ущерб, находящийся в причинной зависимости:

а) от поведения лица, причинившего ущерб, вне зависимости от его вины (§ 347 ГК),

б) от поведения человека, за которое право возлагает ответственность иному лицу, не взирая на его собственную вину (§ 344, и отчасти § 345 ГК);

в) от какого-либо события, за которое право возлагает определенному лицу ответственность (особо опасная эксплуатация).

Случаи, указанные под п. „А“, являются типичными. Наше гражданское право принципиально базируется на принципе ответственности за виновное причинение ущерба. Случаи, указанные под п. „Б“, являются исключительными и встречаются только там, где по разным основаниям имеется налицо повышенный интерес в охране потерпевшего.

II. Каково значение презумпции вины?

Бремя доказательства несет лицо, причинившее ущерб, т. е. в случае сомнений в вопросе о вине, бремя доказательства ложится на ответчика.

III. Советская регуляция: базируется на презумпции вины. Сравнение текста ст. 403 ГК РСФСР и ее толкования.

IV. Вопрос презумпции вины в нашем праве.

Правовая регуляция ответственности за ущерб, причиненный нарушением обязательства, обеспечивающего выполнение плана, основана на принципе вины с презумпцией вины лица причинившего ущерб (§ 39 прав. расп. № 33/55 СЗ объединяет существующую двойную регуляцию отчасти по принципу объективной ответственности и отчасти по принципу вины).

Гражданскому кодексу -за исключением § 350- *презумпция вины* не известна. Равно случаи так наз. ответственности за результат (указанные под I б) не являются презумпцией вины. Вина в этих случаях *не презумируется*: закон здесь возлагает на определенное лицо ответственность за ущерб *вне зависимости от вины*. Поэтому является неправильным, когда у нас говорят о презумпции вины (Блажке). Суд должен устанавливать вину. Вина устанавливается так, что суд исследует все основания, ведущие к ненадлежащему исполнению договора, и, исходя из них и принимая во внимание все обстоятельства дела, решает вопрос об *объективном* наличии умысла или осторожности в действиях ответчика. Таким образом, речь идет *не о презумпции вины*, а об объективном умозаключении по вопросу об умысле или неосторожности.

V. Перспектива de lege ferenda.

Должно-ли сохраниться существующее положение, или — в порядке de lege ferenda — должна быть создана презумпция вины, а может быть вообще не надо учитывать вину при определении причиненного ущерба? В отношении ущерба, причиненного неисполнением договоров согласно главы XVIII и сл. ГК, можно сохранить существующую регуляцию. Принцип материальной истины и возможность свободной оценки докатоательств судом являются коррективом и дают возможность учета особенностей отдельных случаев, а тем самым и справедливого решения.

В отношении хозяйственных договоров введение презумпции вины прав. распоряжением № 33/1955 СЗ было целесообразно и правильно, потому что ставило себе целью повышение ответственности поставщика и укрепление договорной дисциплины. Это решение в отношении хозяйственных договоров повышает ответственность поставщика и укрепляет дисциплину в производстве. А это означает, что существующее положение является удовлетворительным и что поэтому нет оснований для законодательной регуляции.

VI. Размер возмещения ущерба при неисполнении хозяйственных договоров.

A. Ущерб согласно § 354 возмещается: а) восстановлением первоначального состояния, а если это без больших затруднений не пред-

ставляется возможным, то б) денежной компенсацией возмещается положительный ущерб и упущенная выгода.

Б. В отношении хозяйственных договоров может иметь место скорее денежная реституция. В отношении хозяйственных договоров под вопросом остается предмет возмещения ущерба, т. е. что должно быть возмещено, только положительный ущерб, или и упущенная выгода? На практике присуждался только положительный ущерб. Эта практика не была законом обоснована и не соответствовала требованиям хозрасчета.

В. Пени и денежные штрафы включаются в возмещение ущерба.

Д. Вопрос об аналогическом применении смягчающего права арбитража согласно § 358 ГК. Резюме.

RÉSUMÉ

I. La conception de la responsabilité du dommage causé, au point de vue du droit tchécoslovaque.

On distingue deux conceptions différentes:

A. La responsabilité du dommage causé par intention ou par négligence (exemple typique dans le § 337 du c. c.)

B. La responsabilité du dommage causé

a) par le fait de l'auteur, sans tenir compte de sa culpabilité (§ 347 du c. c.)

b) par le fait d'une personne, dont la loi impose la responsabilité à une autre personne, sans tenir compte de sa propre culpabilité (§ 344, en partie le § 345 du c. c.)

c) par de certains événements, dont la loi implique la responsabilité à une certaine personne (conditions de travail particulièrement dangereuses).

Les cas énoncés ad A sont des cas typiques. *Notre Code civil est basé sur le principe de la responsabilité du dommage causé.* Les cas énoncés ad B sont des cas exceptionnels et n'entrent en considération que dans le cas où, pour différentes raisons, il y a intérêt à protéger la partie endommagée.

I. Que signifie la présomption de la culpabilité.

Le fardeau de preuve est à la charge du coupable, cela signifie que s'il reste quelque doute sur la culpabilité, c'est à la charge de l'inculpé.

III. Réglementation soviétique:

Cette dernière est basée sur la présomption de la culpabilité. Voir le texte de l'article 403 GK RSFSR et son interprétation.

IV. La présomption de la culpabilité dans le droit tchécoslovaque

Les normes juridiques, concernant la responsabilité du dommage causé par la violation d'un engagement pris qui devait assurer la réalisation du plan, sont basées sur la culpabilité avec la présomption de la culpabilité de l'auteur du fait (l'ordonnance § 39 du Recueil no. 33/55 unifie la réglementation qui jusqu'ici avait un caractère double, étant fondée en partie sur le principe de la responsabilité objective et en partie sur le principe de la culpabilité.)

Le code civil, exception faite du § 350 du c. c. *exclu la présomption de la culpabilité*. Ni les cas de „responsabilité vis-à-vis du résultat“ énoncés ad I. B, ne sont des cas de présomption de la culpabilité. La culpabilité *ne s'y présume pas*, mais la loi impose la responsabilité du dommage à une autre personne, *sans tenir compte de la culpabilité*. C'est pourquoi il n'est pas exact de parler chez nous de présomption de la culpabilité (Blažke). Le tribunal doit rechercher la culpabilité. On cherche la culpabilité de la manière suivante: le tribunal s'enquête sur toutes les *causes*, ayant provoqué la non exécution en bonne et due forme du contrat, et à la base de celles-ci, prenant en considération toutes les circonstances, il décide s'il existe *objectivement* une intention ou de la négligence de la part de l'inculpé. Il n'est donc pas question de *présomption de la culpabilité*, mais d'un jugement objectif sur l'intention ou la négligence.

V. Perspective de lege ferenda.

Y a-t-il lieu de conserver l'état de choses actuel ou faut-il créer de lege ferenda la présomption de la culpabilité, ou respectivement, doit-on supprimer la prise en considération de la culpabilité vis-à-vis du dommage causé? Dans les cas du dommage causé par l'inexécution du contrat selon le chapitre XVIII et les suivants du c. c., il est possible de conserver les règlements actuels. Le principe de la vérité matérielle et le fait que le tribunal peut juger les preuves sans contrainte, est un moyen correctif, permettant de considérer chaque cas en particulier et d'en décider d'une manière juste.

En ce qui concerne les contrats économiques, il est juste et utile d'adopter la présomption de la culpabilité par l'ordonnance du Recueil no. 33/1955, car celle-ci contribue à augmenter la responsabilité du fournisseur et à renforcer la discipline dans l'exécution du contrat. Ces dispositions accroissent la responsabilité du fournisseur et maintiennent la discipline dans la production. C'est une preuve que l'état de choses actuel convient et qu'il n'y a aucune raison de procéder à des changements législatifs.

VI. Dommages-intérêts lors de l'inexécution des contrats économiques.

A. Conformément au § 354, le dédommagement a lieu:

- a) par le rétablissement du status quo antérieur,
- b) et si ce n'est pas possible, par une indemnité pécuniaire, couvrant la perte réelle et le gain perdu.

B. Dans le cas des contrats économiques il peut être question plutôt de restitution pécuniaire. Le problème des contrats économiques pose la question s'il faut indemniser la perte réelle ou en plus, le gain perdu. La pratique n'adjugeait que la perte réelle. Cette pratique n'était pas appuyée par la loi et ne savait être en accord avec les exigences du chozrascot.

C. Les dédits et les amendes sont compris dans les dommages-intérêts.

D. La question concernant l'application analogue du droit de modération en utilisant l'arbitrage, conformément au § 358 du c. c. Résumé.

Traduit par Ing M. Olšovská